

ŠE DVE ŽALOSTNI POGLAVJI

Andrej Hieng

Med darovi, ki jih človek dobi na pot, je hinavščina eden od najbolj koristnih in zvestih; Lebanu je pomagala, da se je zasmejal in odmahnil z roko, kot bi mu bilo Aninih opravkov bore malo mar: v resnici je nenadoma potreboval urednikovo roko, saj mu je parket zaplesal pod korakom: rjavo rumene deščice so se tod in tam sprijemale v zvezdaste ornamente, ornamenti pa so bežali pred njim in se mu spet jadrno približevali; preklel je to igro, vedoč, da jo bo moral trpeti do konca — do roba prta, ki pokriva bifejsko mizo, čez dva praga, mimo vrste čevljev, prek svetlobnih luž na voščeni ravnini, mimo preprog. Avto Roberta Grassija je brnel v njegovi glavi.

Pozneje se je spominjal štirih ljudi, s katerimi je še imel opravka na tem sprejemu. Bil je znan z njimi, vendar se mu je zdelo, kot bi jih prvič videl, prihajali so iz zdavnaj pozabljenih pokrajin. Ane menda niso poznali, če so jo poznali, jim je njeno ime najbrž vzbujalo vesele domislice; iz domislic se je usipal smeh tudi nanj: tega se je bal. Kdo od njih je že preizkusil Anine milujoče roke? Za kakšno ceno?

Bife je bil — kakor je bil napovedal urednik — res skoraj izropan. Naletela sta na Vladimira Fejaka. S sto desetimi kilogrami je zastiral razgled po mizi. Bil je magister vseh magistrrov! Pred vojno si je s prodajo zdravilnih čajev pridelal premoženje; ostala mu je ljubezen do dobre hrane, do mladih fantov in do gledališča. Ta nežna čustva je navadno skrival za kvanto. Sam je naložil Lebanu na krožnik jastoga in mu hitel zatrjevati, kako je ta hrana koristna za moža v njegovih letih, ker daje veselje in moč za ljubezen. Prepričan je, da se Leban užitek postelje še ni odrekel. Smejal se je na lastni rovaš, opisujoč težave, ki jih pri teh opravilih povzročča čezmerna teža.

— Ali veste, kaj je rekla Marija Terezija Trenku, ko sta prišla na peto postajo...?

Leban se je branil:

— Prizanesite mi, magister!

Fejak je bil začuden; postavil je svoje obširno lice pred Lebanovo in strmel, podoben ribi ob steni akvarija.

— Anemija melanholične ljubezni? je vprašal in prav gotovo bi z debelim kazalcem potegnil sogovornikovo veko navzdol, ko bi se ne vmešal urednik s pripombo, da so na svetu še druge otožnosti, ki jih magistru ni dano poznati.

— Druge? Že mogoče... Preveč žganja pijete, prijatelji! Pijte vino! Žganje redči kri. Prišli boste tako daleč, moj maestro, da boste napisali koncert za citre in salonski orkester... V narodnem slogu...

— V narodnem slogu?... Zdravo! Zdravstvijte, prijatelji! V narodnem slogu, da!

Kakor cvrkutajoča ptičica se je spustila med njih Milena Š., v črnem kostumu, živahna, neukrotljiva. Bila je žena precej važnega funkcionarja; nekoč je bila učiteljica, tudi je pisala pesmi za otroke.

Lase je imela spete na tilniku v vozlu, zavoljo skromnosti, ki pa ji ni branila velike broše z briljanti. Besede so se ji usipale v curku.

— Napisali boste nekaj v narodnem slogu? Ne? ... Morali bi! Preveč pozabljamo na naše starožitnosti! Sramujemo se folklore. Čemu? Zmerom sem trdila, da smo marsikaj zanemarili. Saj vendar ni vse v industriji! Kje pa! Kje neki! Ne bojim se izreči te trditve! Mene ekonomisti ne bojo uplašili! Brez skrbi! Lani smo bili v vaših krajih, profesor, na Gorenjskem. Šli smo na gamse. Saj veste: moj mož je tajnik lovske zveze, ves je nor na to, silno ima rad naravo, ne strpi brez gozda. Jaz sem prav taka! Ciklame ob potoku ... duh po smrekovini ... sveže mleko ... glas kravjih zvoncev! ... Kakšne hišice sem videla pri vas! ... Harmonike so igrale na vsakem oglu. No, kaj pišete? Povejte! Gotovo nekaj iz narave ... O, poznam vas, dobro vas poznam! ... Radi imate vse lepe reči. Niste se še odtujili, kakor naši modernisti. Če pomislim, kakšne stvari smo slišali zadnjič na koncertu! ... Moj mož je rekel: »Razstreliti! Vse skupaj razstreliti!« On seveda kar naravnost z besedo ... Pa je bilo res grozno. To človeka žali!

— Lupus in fabula ... je suhotno pripomnil urednik, ko je za hipec prenehala.

— Kako ste rekli?

— Oh, nič posebnega ... Prejle sva se s profesorjem Lebanom menila o volkovih, o lovu na volkove in sploh o lovu ...

Fejak se je spakoval za njegovim hrbtom. Lebanu pa ni bilo do smeha. Obrazi, ki so ga obkrožali, so mu bili tuji. Besede so ukrivljene prihajale do njega. Celu besede o gozdu so se pretvarjale in so bile naenkrat Anine besede iz — zdaj že davne — pripovedi o Hubertu Harangozu. Medtem ko je Milena Š. še naprej žvrgolela, so ga te besede obdale s skoraj telesno prisotnostjo, v njih je čutil vonj Anine sape, slišal je zvenketanje registrirne blagajne v kolodvorski restavraciji, in kakor spavač, ki se mora prepustiti muhavim igram sanj, se ni branil. — »Ker me je držal za roko, sem brez skrbi zijala kvišku ... Gledaš v vrhove smrek in posveti se ti, da je nad tabo še vsega zelo veliko in da se tudi zgoraj godijo imenitne stvari. Veje se sučejo, vrtoglav postaneš; morda se je steza obrnila in naenkrat je bilo v zelenju večje okno; nebo ni več ponvi podobno, podobno je reki, ki jo tako dobro poznaš, pa nikoli natanko ne veš, koliko meri v globino; od smrečja je tudi meglica v nebesni strugi zelena ...«

Cette femme est une p... Odpeljala se je izpred Esplanada. Kam? ... Tamle so Fejak, Milena in urednik in se pogovarjajo, a jih on ne sliši: — ljubezenska bolečina se je kakor steklena stena postavila med njih. (Bolečina se je strnila s sramoto.) *Cette femme* je bila tedaj pripovedovala o strahu: kako je nebo teklo nad njo, kako je čutila, da je nad nami in okoli nas toliko prostora, da z veseljem in brez težave sprejema mrtve stvari ...

Milena ga je nekaj vprašala. Videl je njen gib v čaši. Ni ji mogel odgovoriti. Z roko je segel k čelu, kot bi se hotel prepričati, ali so mu že zrasli rogovi: rogov ni bilo, bila je bolečina, navadna telesna bolečina, glavobol. *Cette femme* leži zdajle v hotelski sobi na Plitvicah, v Opatiji

ali na Bledu. Grassi ima svileno pižamo in copate iz črnega laka. Naslonil se je na podboj vrat v kopalnico. Žvižga popevko »*Accanto a te splende il sole*«... Leban je izpil ostanek vina in se oprl ob mizo. Preudaril je, da je star kozorog na plazu ljubezni. Kakšen razgled!... Steklovina se blešči na belem prtu. Snežišča nad plazom so sinja in srebrna v soncu. Drobcu spominov so ga zasuli. Ni mu bilo treba zapreti oči. Rekel si je: Zaradi nje se mi pojavljajo stvari, ki bi bile sicer za zmerom izgubljene: — slike in občutki od prvih dni življenja do danes. To je snov! Lebanovo čustvo je vzklicevalo motno, a po svojem učinku rezno in rezko godbo, tisto godbo, ki jo je vse življenje sanjal in nikoli napisal, pa se mu je zdaj ponujala v oblikovanje, kakor se mozaik ponuja sestavljalcu z grmado bleščečih kamenčkov. Mar naj si ukaže: „Na delo!“... Ali pa takole: „Prek bridkosti do sladkosti“...? Najprej se mora strezniti. Miza se mu vzdiguje do brade in potlej spet pada ob živahnem zvenketanju vilic, nožev in kozarcev. V tretjem salonu igra nekdo na klavir. Snobi hite tja: mižali bojo, ali pa opazovali štukature na stropu. Glasba je na sprejemih brezplačna kakor jastog, odojek in majoneza. Strezni naj se? ... Ne, ne, pijanost mu je potrebna, da vsaj za silo utolaži bolečino, ki se tako ihtasto prevrača v njegovih prsih. *Cette femme* je ta trenutek... Kaj? Kje?... O Perdita!...

Nenadoma se je zavedel, da sta z urednikom sama. Milena in magister Fejak sta odšla. Fejak je v kotu sprejemnice ogovarjal nekega baletnika.

— Kakšne namene imate zdajle? je vprašal urednik.

— Ali ste se odločili, da posvetite ves večer meni?

Urednik je pritrnil.

— Zakaj?

— Zavoljo stare ljubezni... Da, zavoljo stare skupne ljubezni.

— Nikar, prijatelj! Prosim vas, da mi prepustite tole noč v lastno uporabo, kakor sem jaz vam nekoč prepustil v uporabo Emo Mikloš, ki ste jo tako zelo ljubili... Kar zadeva gospodično Ano: javno mnenje naj po mili volji komentira najino prijateljstvo, njene vožnje z Lancio in kar je še takšnega. Jaz rajši berem knjige brez komentarjev! Oprostite mi izraz »prilep«, prav tako pa tudi vse druge nevšččnosti, s katerimi ste imeli opravka zavoljo mene. Pregarjajte in psujte lovce, prijatelj, še in še jih pregarjajte! V meni boste našli zaveznika. Lahko noč!

Podala sta si roke. Ko se je Leban oddaljil nekaj korakov, mu je prišlo na misel, da sta le malo stvari razrešila; ustavil se je in vprašal:

— Kaj je bilo potlej z Emo?

Urednikov trikotni obraz je bil neprediren.

— Ali ne veste?

Narahlo je privzdignil obrvi.

— Ne.

— Nič ne de!... Drugič vam bom povedal, prepričan sem, da se boste zelo čudili. Nocoj je že pozno in vi hočete imeti noč zase.

Leban se je spustil po stopnicah do garderobe. Tam je doživel še dve srečanji, ki sta bili povsem nevažni, a sta mu ostali — tako muhav je pač naš spomin. Prišel je stari Valatnikov, ruski emigrant, ki je bil dolga leta korepetitor pri baletu. Dotaknil se ga je za ramo in mu hotel

dopovedovati, kako kar sije od svežine; najbrž zato, ker umetnost in ljubezen človeka pomladita. Pomežiknil je še in odhitel na stranišče. Leban je stopil do izhoda, kjer je našel inženirja Logarja. Veseli inženir je prišel pogledat, ali je njegov avto še na parkirnem prostoru. Čeprav sta se le v izjemnih prilikah srečavala, je bil Leban vesel.

— Nocoj bo hudičevo živa noč! Ali ne marate biti naš gost? Pridite vendar! Ženske bojo omedlevale od razburjenja! Poznajo vas, zelo dobro vas poznajo. Vi ste znamenit zapeljivec. Ne? ... Škoda!

Domov? ... Leban je vedel, da ne more in ne sme domov, ker bi ga med stenami, zraven postelje, ob vonjih, ob tistih, s katerimi je bila ovita njuna prva noč, zadušilo. Verjel je v zdravilnost hoje, čutil je, da mora hoditi, stopati še in še nekam v prazno, utopiti bolečino v prostoru, zaupati se ritmu, ki — skupaj z utrujenostjo — lahko preglasi ritem zmerom istih stavkov o Ani, o starosti in o jalovosti vere v trajna zadovoljstva. Mesto je ležalo pod njim. Luči so migotale, nad južnim in jugozahodnim obzorjem so se med razcefranimi oblaki prikazovale zvezde in tudi cela ozvezdja, z malce motnim, rdečkastim sijajem so osvetljevala nebesni prostor. Meje mesta so bile zabrisane. Medel lesket je visel nad ravnino, ki je izdihovala vlago in z njo zadah lepljive prsti in nabreklega rastlinja. Travniki so spremenjeni v jezerca. — Leban je šel iz gornjega mesta proti trgu. Tod in tam so se mu odpirale soteske dvorišč in slepih ulic, do katerih veter ni segel; dišalo je po preperelih sodih, po črnih vodnjakih, po stoletnem ometu. Ni mu bilo do romantike in nikjer se ni ustavil. Hodil je, kot ga je nosil korak. Srečal je le malo ljudi. Včasih se je iz mraka utrgala postava, prečkala cesto pred njim, nihajoča svetilka je vrgla senco postave na steno in ta senca se je kakor akrobat pretelovadila čez razčlenjeno ploskev. Nikomur od pasantov ni pogledal v obraz. Tudi sam se je skrival, strah ga je bilo znancev, ki bi ga mogli zaplesti v pomenek in mu izvabiti tožbo, ali pa mu postreči z novico o Ani, saj je bilo očitno, da že skoraj vsi vedo, kaj se mu je primerilo v zadnjem času. Sence so se mu zdele prisposdobe naše groteskne begotnosti v življenju. Preproste misli so mu bile zmerom v uteho; nocoj jih je pijača pokrila s srebrnim bleskom ... Nič ni prepoceni, če potlej pomaga. Ali je? ... Pomagalo je samo za hip. Ob menjavi letnih časov se kaj rado primeri, da postanejo misli o minljivosti in smrti resne. Prehod iz omlednosti v temo, sredi katere oprezuje naš konec, je nenaden. Srebrni blesk ugasne. Lužnat okus — tako se je zgodilo Lebanu — se zmeša z okusom konjaka in rizlinga. Jugo prinaša smrad kurilnice na postaji in, vstricno, piskanje vlakov.

Poti ni izbiral, temveč se mu je sproti sama vsiljevala. Prišel je do trga, šel po Ilici, po Frankopanski, mimo teatra do starega sejmišča in v desno proti Trešnjevki. Redki tramvaji so ga prehitevali, tod in tam kakšen avto, pa tudi ljudi je srečal zelo malo; vendar: samota, ki si jo je bil želel, mu je postajala breme. Prostor je bil večji kakor za dne in zaradi vetra hentano gibek. Nad slemeni hiš so se oblaki sprijemali v mokre zavese. Čeprav so ga noge slabo nosile, Leban ni odnehal. Zavil je z glavne ceste. Znašel se je med hišami, ki jih je nekoč najbrž poznal, a potem pozabil. Prebiral je napisne table, da bi se prek njih prekopal

v minule dni. Nobena mu ni nič povedala. Spotoma je videl komaj troje razsvetljenih oken. V enem je sedela stara žena ob kuhinjski mizi in prebirala fižol; za njo so se v polmraku svetili bakreni kotlički, z bleščico posuti dimnikarski koledar in okovje ugaslega štedilnika. Noč je bila tako tiha, da se je zdelo, kot bi bilo izza šip slišati rožljanje fižolov, ki jih zatekli starkini prsti bezajo v lonec... Potem je videl drugo sobo in to je bil kletni prostor, razsvetljen z eno samo žarnico, in v njem divan, trije stoli, stojalo z asparagusom. Na stolu pod žarnico je sedela štiri-desetletna ženska s klobukom na glavi in se smejala pijanemu možaku, ki je stal za njenim hrbtom in ji skušal odpeti bluzo. Nazadnje mu je uspelo, snel ji je tudi modre. Ženska se je obrnila, z dlanmi je oklenila dojke ter mu jih izzivalno pomolila pod nos... Tretje okno je bilo v prvem nadstropju. Deklina s polno glavo kovinskih navijalk je risala kroge na orošeno steklo, gledala je na ulico, opazila je Lebana, spremljala ga je z dolgim, prstenim pogledom, dokler ni utonil v temo. On je v tisti temi za trenutek obstal. Poslušal je veter, zraven svojo kri, ki je plivkala kakor odsevi obločnic na tlaku. Hudo poželenje ga je napadlo. Domislil se je, da bi stopil v katero teh oken, ali v katero koli od sob za zidovi, mimo katerih pohajkuje tako sam, tako brez reda v duši; stopil bi med ljudi, ki jih ni še nikoli videl, in se udeležil njihovega življenja. Nič ne de, če zaudarja to življenje po neprezračenih posteljah, po prismojenem mleku, po skupnih straniščih na koncu hodnikov, po repi in po mastnih ženskih lasih; govoril bi, poslušali bi ga, sprostil bi mišice, odeli bi ga, govorili bi, poslušal bi, šepetal bi zavoljo otrok, da se ne bi zbudili, šepetal bi zavoljo sosedov, pripovedoval bi o leščevju nad Vipavo, pripovedovali bi o poplavih pri Sisku, o včerajšnji žalitvi, omenil bi Ano, dali bi mu skodelico lipovega čaja, prišel bi spanec, tisti globoki, ko se ti dihanje zmehča kakor razlivajoča se voda in se spoji z enakim dihanjem bližnjega človeka... 'Ali se smilim samemu sebi?' je pomislil. 'Ne. Telo opozarja na počitek. Naslanjam se na zid. Zbiram moči.' — Zid je zapiral dvorišče, vhodna vrata so bila uglobljena. Naslonil se je na podboj, skrival ga je pristrešek, ki je metal senco. Omet se je krusil s stene, da je bilo tod in tam videti kamen v mehkem reliefu. Kakor dopoldne v kavarni, si je ukazal: 'Opazuj!' ker je verjel, da si s tem pridobiš ravnotežje duha, duh pa ga je izdal in brez pameti zakolovratil med podobe, ki so se spakovale v malti in apnencu... Sivo zelen labod je plaval v rumenem mraku pod oprezujočim očesom brezzobega Polifema. Na valoviti ravnini, daleč, zelo daleč, kólo črnih deklet in nad njimi velika rdeča ptica... Trsje v srebrnem dežju... Mar ni že nekoč videl takšnega trsja? Da, bilo je v bližini Gorice, topovi so stresali šipe. mama je sedela na pletenem kovčku, dežniki so frfotali. Česa drugega se ni spominjal... Zmerom več slik je razložil na steni. Trije kralji so se poklanjali detetu Jezusu. Za hlevom je bilo stopnišče, na ploščadi pa je stal konj, ki se mu je griva zapletala v nevihtne oblake. Nasadi topolov... Rože... Pav in avion nad morjem... Podobe so se prelivale druga v drugo, a so bile brez zveze. 'Prav kakor prigode mojega življenja,' si je rekel Leban in obrnil pogled na drugo stran ulice, kjer se je črnilo neko dvorišče. Spomnil se je teatra. Ob vsakem nihaju svetilke, ki jo je zibal veter, so se predmeti na dvorišču za hip razodeli: — sod

z apnom, skladovnica drv, dvokraka lestev, perilnik in motorno kolo. Ali naj gre naprej? Kam in kako? Zavedel se je, da je slaboten. Samota ga je strašila kakor otroka. Zmerom je bil ponosen na svojo samotnost, ki je bila tako rekoč — samotnost sredi vesele družbe. Zaupal je v svojo masko, tako zvesto jo je nosil, da mu je domala prirasla na obraz. Z Aninim izginotjem je zaupanje izgubil, zdelo se mu je, da je krinko nekje zašaril, celo podvomil je vanjo in pomislil, ali ni bila morda samo košček svile ali klota, malo prida roba, slabo skrivališče. Posledica: — kot bi se mu življenje razsulo. Pobiral je raztresene kosce po temi in samo mežikavi soj ljubezenske stiske mu je za silo svetil. Zakaj je pritaval v tole predmestje? Kaj sploh išče? Kam naj se obrne? Telo je upehal; ničesar drugega si ni želel razen človeške bližine, trdne, varne, kar se da vsakdanje besede, počitka...

To je bilo novo.

Ozrl se je vzdolž ulice, ki je dvajset metrov od njega zavijala v levo. Tam je iz teme odsevala stena, pokrita s plakati. Na glavni cesti je bilo po vsej priliki še nekaj prometa, saj je od časa do časa med hišami hušknil blesk avtomobilskih žarometov. Nato se mu je izpolnila želja, da bi videl ljudi.

Zaslišal je hreščanje tranzistorja in glas, ki je skušal uloviti melodijo emitirane popevke v nekaj višji legi. Drug glas je mrmraje zoprval in je pevec nazadnje odnehal. Slišati je bilo korake, precej razločno, kot pač slišimo korake v noči. Prihajali so proti oglu, vendar z mnogimi postanki, ob katerih se je poslušalcu zdelo, da se v mraku, v nastali tišini godijo zagónetne in pomembne stvari, pa je bilo tem bolj čudno, če se je potlej sprožil nenaden smeh, jezljiv krik ali spakujoče se mrmranje. Prihajači so bili očitno pijani. Lebanova želja po ljudeh se je spremenila v tesnobo: pijače se je bal celo v samem sebi...

Potlej so se izza ogla primajale tri postave. Spredaj je kolovratil prekljast fant s kavbojsko privihanim klobukom, oblečen v suknjič iz usnja. V rokah je vihnel tranzistor, iz katerega je prihajala kolcava napolitanska popevka. Zaneslo ga je proti steni. Naslonil se je nanjo, stegnil prste, prijel za rob plakata in ga z eno samo kretnjo odtrgal. Smeh ga je kar dušil, čeprav je bilo očitno, da ta smeh ni iz veselega srca. Še močneje je privil aparat. Pred njim je stal nekaj starejši fant z okovanim pasom. Zaničljivo ga je gledal. Bil je čokat in trden v nogah, resasti lasje so se mu kakor ščetine risali na osvetljenem ozadju.

— Zapri lajno! je ukazal.

Tretji se je smejal brez pameti. Stresal je predivaste lase. Bilo ga je komaj za pol človeka. Fant s tranzistorjem se je zasrepel v nasprotnika.

— Imaš težave z živci? je vprašal spakljivo in se še naprej zvijal v ritmu popevke.

Oni je ostal miren.

— Rekel sem ti, da zapri škatlo.

— Komu na čast?

— Meni!

— Tebi?!...

Smeh, s katerim je sprožil svoj vzklik, se je odbijal od sten; pričal je o srboritem, ihtastem človeku, ki na moč pazi, kaj je z njegovo veljavo. Čokati je vtaknil roke v žep ter se zazibal na petah. Njegova senca se je pregibala na steni s plakati.

— Enkrat sem rekel, trikrat ne bom..., je pripomnil.

Tedaj je dolgin izbruhnil. Upognil se je v pasu kakor prepirljiva hišnica.

— Podelam se ti na komando! je zakričal. — Podelam se ti na komando! Da boš vedel!...

— Kuš!

— Meni »kuš«?!

Oni je potegnil desnico iz žepa in si jo pričel ogledovati, kakor si ogledujemo orodje, ki ga bomo zdaj zdaj potrebovali.

— Igraš se... Takšne psičke smo včasih še slepe metali v vodo...

— Pes si ti!

Merila sta se s pogledi, plavolasec pa je oplotal okoli njiju, kot bi se bal, da ne bo vsega natančno videl.

— Nerodno bo, je rekel čokati prav počasi, — če te lastna mama ne bo spoznala, ko te bojo napodili nazaj v tvoje bosanske hribe...

Kavboj je kriknil na ves glas. Zamahnil je s tranzistorjem, toda plavolasec ga je vlovil za roko in je hitel dopovedovati:

— Saj bi ga lahko ugasnil!... Daj, kar ugasni ga!... Prav ima... Vso ulico boš zbudil... Daj no!...

Dolginova jeza se je hipoma obrnila proti njemu. Kot iz uma je pričel brcati proti novemu nasprotniku, a ga ni zadel, saj je le s težavo lovil ravnotežje. Pri tem je hropel in sopel:

— Ti?!... Govno! Ali si za policaja? Ti bojo kupili pendrek, a? Mater ti tvojo!... Mater ti tvojo!... Mater ti tvojo!... Mater ti tvojo, pokvarjeno, policijsko!...

Zaletel se je v psovko, a psovka ga je potegnila za seboj in ga ni izpustila. Najbrž se je sproščalo v njej mnogo njegovih bridkosti, marsikaj, kar je moral prenesti s stisnjenimi zobmi. Kar naprej je ponavljal iste tri besede. Udarjale so iz njega kakor voda iz kalnega, grgrajočega izvira.

— Mater ti tvojo!...

Napadenemu so lasje zlezli na čelo, umikal se je prav spretno in javkal:

— Daj no!... Pusti me!... Mir mi daj!...

— Mater vama obema!

— Kaj?!

Čokati je bil v skoku za togotnežem, privil ga je k sebi in ga z dvojnimi nelsonom upognil kakor šibo. Fant se je sukal pod prijemom. Tranzistorja ni izpustil, stiskal ga je k sebi kot poslednjo dragotino; nekaj zagatno ginljivega je bilo v tej skrbi, ki je ostala močnejša od sovraštva, od strahu, od besa. Senci sta se motovili po plakatih, zraven njiju pavlihasta senca plavolasca. Dolgo sta se pehala. Lebanu se je zdelo, da ne bo nikoli konca igre, spričo katere se je potuhnil tesno ob vrata. Dotaknil se ga je neznan svet. Ta svet si je zmerom ogledoval le

mimogrede. Strah ga je postalo... Priprl je oči; v temi je bilo nekaj nojevskega. Slišal je, kako borilca grebeta s podplati po pesku, slišal je tudi bakelitni tranzistor, oddaljene avtomobile, veter in hihitanje plavalasca. Potlej je mršavi nekaj izdaval. Nasprotnik ga je počasi izpustil. Stala sta drug ob drugem. Gledala sta vsak v svojo stran. Kavboj je pritisnil na tipko, radio je umolknil.

— Gremo!

Kot bi se ne bilo nič zgodilo, so si popravili obleke in odšli naprej. Koraki so bili zdaj, ko je tranzistor molčal, naenkrat zelo razločni. Plavalasec je zakrilil z rokami.

— No, dobro!... je vzkliknil. — Je že dobro! Saj smo ves večer igrali ko levi! Nabrali smo se denarja...

— Igrala sva m i d v a! je pripomnil čokati z nizkim, zahripljenim glasom.

— O!?...

— Igral sem karte, ko te je tvoj stari še nosil v hlačah...

Leban je čemel v svojem kotu in čutil, kako mu ob hrbtnici polzi hladna roka: vedel je, da se fantom ne bo mogel več ogniti; jasno mu je bilo: — njegov strah ni isti, kot ga je poznal nekoč... Ta dan mi prinaša same nove izkušnje, si je rekel s kancem šaljivosti, ki mu je še ostala. 'Tile novodobni junaki me bojo zdajle junaško vrgli na plahto... Hop! Hop! Hop! Hop!'

Prihajači so ga opazili. Obstali so in se spogledali.

— Kaj pa to? je vprašal plavalasec in obokal obrvi v testenem obrazu. Zganili so se. V polkrogu so se postavili pred Lebana. Zdaj jih je natanko razločil. Bili so mladi, celo v pijanosti trdni (kakor morejo biti trdni samo ljudje, priučeni telesnim naporom), vendar pa tudi izgubljeni ter zavoljo te izgubljenosti v nevajenem svetu, zavoljo negotovosti, zli. Čokati je imel lase postrižene prav na kratko, iz srajce mu je kipel vrat, podoben nizkemu tnalu, oči so mu nihale, napol skrite pod trepalnicami, ki bi mu jih zavidala vsaka ženska. Petindvajset let mu je prisodil. Lastnik tranzistorja je še sopel: po vsej priliki je največ popil. Gledal je blodno (Lebanu se je zdelo, da tudi kruto), klobuk je potisnil na tilnik in odkril vrtinec rdečih las. Za fanti se je ob nihajih obločnice vžigalo in ugašalo dvorišče z lestvo, sodom, perilnikom, motociklom. Plavalasi se je silil in sprenevedal s šaljivostjo.

— Kdo te je pa pozabil tukaj, striček? je vprašal in se ozrl naokrog, kot bi iskal, kje so Lebanovi pajdaši. Kavboj ga je s kretnjo ustavil. Stopil je tesno k Lebanu ter se nagnil nadenj: bil je zelo visok. Smrdel je po travarici. Na bradi je imel mozolje, njegove oči so imele barvo zgodljane vode. Vprašal je:

— Ali si videl?

— Kaj?

— Ko smo se tamle pogovarjali... mi trije...

Leban je vedel, kje tiči nevarnost, saj je poznal užaljeno samoljubje: fant ga je sovražil, ker je bil priča njegovemu ponižanju. Odvrnil je, da slabo vidi, odvrnil je hlastno, ker se je bal. Vedel je za svojo ponižavost, a ji ni bil kos.

Spet se je oglasil mali plavolasec:

— Vprašaj ga, ali tudi slabo sliši!...

— Molči!

Kavboj ni mogel odtrgati oči od Lebanovega obraza, in ko se je tako sklanjal, je udarjal od njega, mimo smradu po travarici, tudi zadah zidarskih delavcev, ki je sestavljen iz vonja po malti, po mokrih oblekah, po znoju in po žagovini. Zasil ga je z vprašanji. Ko je spraševal, so mu roke trzale, kakor bi hotel izsiliti čim bolj hitre in čim bolj poštene odgovore, kakor bi bili odgovori važni za njegovo življenje, kakor bi jih moral posredovati neki imenitni osebi, kateri se je udinjal za besednika.

— Kaj si slišal?

— Nič.

— Nič?

— Psovanje...

— Ne maraš psovanja?

— Vseeno mi je...

— Kaj delaš dim okoli sebe?!... Kaj počneš tukaj?

— Sprehajam se.

— Ponoči...?

— Saj je toplo...

— Zakaj nisi pri stari?

— Nimam stare.

— Zakaj je nimaš?

— Nimam...

— Ne moreš nič več...?

Napravil je znano kretnjo. Leban je slišal, kako mu je glas nebogljen, ko je vprašal:

— Kaj bi radi, fantje?

— Ja z tebe sprašujem!

Spet je precej časa samo gledal. Lebanu se je zdelo, kot bi mu nekdo z vročimi prsti otipaval obraz: zapored: čelo, lica, obrvi, ustnice, oči... Ona dva sta se smehljala. Oddaleč je bilo slišati pisk vlaka in drdranje tramvaja, ki je prihajal iz mesta. Stal je pred fanti nekako slečen, z mlahavimi mišicami. Bilo je precej drugače kot v njegovih sanjarijah o srečanju s tujimi ljudmi, ki bi mu pomagali zoper Ano... Hotel se je rešiti. Segel je v prsni žep po listnico in s posiljenim nasmehom dejal:

— No, no, no... Gotovo bi radi še pili, možje?... (Nalašč je rekel »možje«: hotel se jim je prikupiti.) — Nekaj denarja vam lahko dam...

Isti hip ga je zadel udarec v sredo prsi; priletel je ob vrata. Fantove kalne oči so se zasvetile.

— Denar bi nam dal, praviš? T i n a m?! Poglej!

Ihtavo je segel v hlačni žep in izvlekel šop zmečkanih bankovcev. Mahal je z njimi pred Lebanovim nosom.

— Na! je zahlipal. — Ja z ti bom dal! Ja z tebi!

Potegnil je iz šopa nekaj stotakov in jih pričel zatikati Lebanu v žepe. Vsaka njegova kretnja je bila kakor sunek. Leban se je branil.

— Ne! Ne maram!

— Ne maraš?!

Fant ga je zgrabil za zavihe na suknjiču, potegnil ga je kvišku, da se je samo s prsti dotikal tal. Stresal ga je in mu pihal v obraz svojo soparno, pijansko sapo.

— Ne maraš od mene?! Zakaj ne maraš?! Ali sem jaz pes?! Kdo pa si ti, da ne maraš vzeti od mene? No, reci, povej! Velik gospod si, kajne?! Zamalo ti je... Ti bi hotel dati meni!...

Zdaj se je vmešal čokati.

— Pusti ga! je rekel.

Stopil je bliže in odrinil kavboja. Odkašljal se je v dlan. Izpod obrvi, ki so njegovemu stesanemu obrazu dajale nadih miline, je udaril pogled: — ne bi mogel reči, ali se dobrika ali se posmehuje. Potlej se je naslonil na vrata zraven Lebana. Bil je miren, skladden, gost, preudaren, a prav zavoljo tega še nevarnejši; Lebanu je srce tičalo v grlu ter mu napenjalo žile. Ni imel moči, da bi se uprl.

— Kaj pa ste vi, gospod? je vprašal fant skoraj prijazno. Vikal ga je...

— Glasbenik.

— Tako?...

Obrnil se je proti prijateljema.

— Glasbenik je!

Njegova ironija je prihajala na mačjih šapah. Vprašal je, kakšen inštrument igra, da bojo vedeli, zanima jih, glasbo imajo radi, radi plešejo, tudi radio poslušajo, še med delom, če je le mogoče. Kakšen inštrument torej...? Ob njegovi čvrsto usajeni rimljanski glavi se je Lebanu kazala ulica — kajti ni mu mogel gledati v oči — in ulica je bila polna neznanih zakotij, polna tudi tujih, v svoji tujosti morda celo sovražnih usod, polna ljudi, spremínjajočih prestane stiske v mrznjo, a nad slemení hiš so mokri oblaki obujali misel na daljave, kamor je ubežalo edino bitje, ki mu je zaupal do kraja... Blodnja! Odšla je. — Povedal je, da ne igra na noben inštrument. Čokati je ostrmel. Spet se je s tiho teatraličnostjo zasukal proti prijateljema:

— Nič ne igra...

— Pišem.

Naslednje vprašanje je bilo prav mило.

— Zakaj nas imate za norce, gospod.

— Pišem!

— Piše... Kaj pišete?

— Glasbo.

Niso ga razumeli. Oglasil se je plavolasec:

— Najbrž igra v kakšnem tako imenitnem lokalú, da se mi sploh ne upamo vanj. Kaj mislita? Ne mara nam povedati...

Vretenasti fant je gledal izpod čela, kolovodja pa je zamišljeno kimal; pri tem je s prsti bobnal po vratih za hrbtom.

— To bo! Prav gotovo... je dejal nazadnje. Zasukal se je k Lebanu in ga prisilil v svoj pogled, ki je bil temen, z nekaj rumenimi razami. — Če je tako, je nadaljeval, — mu bomo morali mi zagosti, pa bo on plesal... Lepo obleko ima, nalašč za ples.

Previdno, kakor bi se bal, da jo umaže, se je s konci prstov dotikal Lebanove suknje. Smeh se mu je pojavil najprej okoli ust, lebdel nekaj

časa tam, se potem spreletel čez lica proti sencem, nazadnje se je zgostil v gubicalih okoli oči.

— Zagodli mu bomo in on bo plesal..., je še enkrat rekel.

Obrnil se je k dolginu:

— No, zdaj prižgi lajno!

Ona dva sta se razveselila, na mrk način, s povešenimi glavami, da sta se jima v luči svetili samo čeli. Škrtnil je gumb na tranzistorju. Leban je čutil, kako se mu s tangom Xaviera Cugata, ki se je jel plaziti iz bakelitne škatle, približuje velika, nenadejana, debela sramota, podobna mori, tisti sivi živali, katero je poznal, čeravno jo še bolje poznajo pravi pijanci, saj se jim prav često pojavi v nasprotnem kotu sobe in pride bliže in leže na njih, dušič jih z breztežno, gnusno težo. Sramota...

— Pleši!

Plavolasec je bil posmehljivo prijazen:

— Tole gre počasi. Ne bo težko.

— Daj! Zgani se! je siknil lajnar.

„Ali naj se uprem?“ je spreletelo Lebara. „Ali se sploh morem?“ Mar ni še opoldne modroval o tem, kako se mu je sramota zmerom sprevrгла v korist...? Pravil si je, da je ob slehernem ponižanju doživel »uravnava«... Kje naj zdaj najde gospo, ki ga bo nahranila s poljubi, ki ga bo potolažila z ljubkujočim jezikom v njegovih ustih?...!

— Dajmo!

„Se morem upreti?... Se moram upreti?!...“ Znoj mu je curel izpod pazduhe, zaznal je smrad svoje bojazni, ki je bil naenkrat izrazi-tejši od smrada njegovih nasprotnikov. Stali so okoli njega, pokriti za trenutek s senco in potlej spet z lučjo, skoraj neresnični, tolikanj ne- navadni, da se mu je utrnil drobec upanja, kako se bo podoba, v kateri je bival, razblinila in bo ležal pod prešito odejo, v sobi polni vonja po lesu, kavi, pretkanem s spomini na ubežnico... z njo je prišla s r a m o t a...

— Ali ne boš? je vprašal dolgin.

— Ne!

Po pravici: Lebar se je ustrašil lastnega glasu, kakor fistikrat, ko je odgovarjal mami zavoljo grehov v leščevju nad izvirom Vipave, ko se je ravnilo vzdigovalo nad njegovo tesno stisnjeno zadnjico... Rekel je »ne«, a je že isti hip vedel, da ne bo mogel vzdržati. Plavolasec se ni nehal smejati, segel je v žep in ob rahlem škrtanju se je zasvetil nož.

Tango... Lebar je stopil naprej in pričel. Tango...? Medlo se je spominjal, kako ga je učila igralka Berdenova. (Tudi takrat v Bordigheri, ko mu je povedala, da bosta imela otroka, in ga je prosila, naj jo poroči, sta na terasi plesala tango, ki so ga oznanili z naslovom »Orhideja na tvojih prsih«...) Tango?... Dva dolga koraka, menjalni korak, spet dva dolga, zasuk, dva... Ali se ujema? Nekako se ujema... Fantov ni izgubil iz oči. Smeh jih je stresal. V tem smehu je kipelo sovraštvo do lagodne usode, ki so jo slutili v Lebaru. Plavolasec je, z nožem v roki, oponašal njegovo kriljenje. Zaklical mu je:

— Zelo dobro!

Kavboj je zibal tranzistor. Lebar je ugledal svojo škarjasto senco, spričo katere je še teže lovil ravnotežje. Ena, dva... Ena, dva...

— Ali takole migaš, kadar v stoje...?

Kdo je vprašal? Suhec? Najbrž... Čokati je nagnil glavo proti rami kakor človek, ki zelo pozorno opazuje. Oči so se mu svetile. Odmahnil je z roko:

— Kaj bi v stoje!... On ima imenitno posteljo. Saj se mu vidi!

— Res!

Dva dolga koraka, menjalni korak, spet dva dolga... Spakovaje se je zibal v sramoto, *premier danseur* predmestja Trešnjevka, premisliti je tudi utegnil, kako hitro se nam na baletnem odru tega sveta dogodi, da moramo presedlati iz vloge Favna v vlogo brazilske opice, imenovane Joko... Obrat! Suknja ga opleta po nogah. Nikoli ne bi nihče izvedel o tem, a vendar je prestar, da bi pozabil, česar pa s a m ne pozabiš, se ti zapiše na obraz — torej bojo ljudje brali... In še dva koraka... Potlej je tango zamrl, preden pa se je mogel Leban ustaviti, je iz aparata udarila hitra, zagnana in ognjevitna plesna melodija.

— To bo nekaj zate! je vrisnil eden od fantov.

Jecljaje je zatrjeval, da ne more.

— Moraš! Plačali smo!

— Star človek sem...

Rotil jih je, naj vendar odnehajo, saj je vsaka šala zabavna samo nekaj časa.

— Ne poznam tega plesa!

— A nisi muzikant?

Ves čas, ko se je branil, je Leban prebiral korake po novi viži. Tu je veljalo hiteti, sukati se, poskakovati... Od nikoder rešitve. Tam! Tam! Tam! je udarjal boben. Trobenta je tožila z odmevi, vmes so se pletli glisandi klarinetov. Podcenjeval sem pomen in silo lahke glasbe. Zelo je težka! si je rekel z zagatno ironijo. Sukal se je, videl je odprte ustnice kavboja: bile so razpokane, najbrž od vetra na gradbišču. „Mogoče Ana zdajle pleše... Mogoče še nista v postelji?“ Sitna misel.

— Hitreje!

— Bolj živahno!

Nebo se je obračalo nad njim, obrobljeno od streh, od dimnikov, od anten; oblaki so pokrivali in odkrivali zvezdne globine. To je bilo nebo iz njegove godbe, ali pa vsaj iz godbe, ki jo je želel napraviti in se mu je bila na sprejemu zablestela kakor kup kamenčkov za mozaik. Iz zamahujoče roke prihaja nasilna godba, ropot, po katerem mora plesati, ker se boji udarca — (saj v uporabo noža ne verjame docela) — ker se boji fantov z okovanimi pasovi. Postal je star pavliha. Ali je bil vse življenje pavliha, pa se to ni razodelo? Boji se tujega sveta v fantih. Boji se zavisti, a zmeraj se ji je posmihal. Pleše twist in smrdi. Lastni smrad mu je bolj zoprni kakor smrad nasprotnikov. Gledajo ga izpod čela, oklepajo ga v krogu; na beg ni mogoče niti pomisliti.

— Še!

Pijan je in slabost se ga loteva. Ne bo šlo več... Nič več... Nato ga je zagrnila dimnata senca. Oblaki so se pomešali z zvezdami. Glasba je prihajala do njega le še kot topo udarjanje, vštricno z udarjanjem krvi v senceh. Omahnil je in čutil, kako ga je prestregla močna roka. Eden od sezoncev je nekaj rekel. Potlej je Leban počasi odprl oči: držal ga

je kavboj, vretenasti; čudno se mu je zdelo. Druga dva sta se mu kazala in spakovala v megleni daljavi. Porodila se mu je smešna misel, da bi rekel »hvala«; bil je vaje, zraven tega pa je v zmedenosti prisojal poseben in posebno imeniten pomen dejstvu, da ga je prestregel ravno dolgonogi, divji in skrbni kavboj.

— Oh..., je vzdihnil; isti hip se je nad njim razsvetlilo okno, steklo je zazvenketalo kakor v povesti.

— Kaj je? Kaj se godi?

— Zaveži!

Leban ni vedel, kdo je na oknu. Dozdevalo se mu je, da je starejši moški, čeprav je imel zelo visok in prediren glas.

— Ali ste znoreli? Ali vas je hudič obsedel? Ali naj telefoniram na milico?! je padalo na njih.

Roka, ki je oprijemala Lebana, se je odmaknila. Fantje so se zasukali, kakor bi jih naskočil sovražnik, ki ga niso pričakovali, dolgin je celo zamahnil s pestjo ter se pognal v psovanje. Onemu na oknu je preklel mater ter še več drugih sorodnikov, med njegovim zmerjanjem pa je plavolasec zajadral naprej, se razkoračil pred vežnimi vrati, odpel hlače in vrata pomočil.

— Da se ne boste osušili!...

Pri tem se je sladko smejal.

— Svinje! Svinje! je kričal starec. — Jaz vas bom že še namočil! Čakajte! Svinje!

Čokati je zažvižgal. Kavboj in mali sta se pričela ritenski umikati. Izmenoma sta gledala v okno in v Lebana, ki je stal sredi ulice in lovil ravnotežje. Čokati je bil zadnji in zdelo se je, kot bi nekaj premišljeval. Stopil je proti Lebanu. Tega je spreletelo: »Udaril me bo... Zdaj me bo udaril...« Nič takega se ni zgodilo. Pokimal mu je in počasi rekel:

— Saj ni bilo nič!... Kajneda? Nič ni bilo...

Ni grozil. Leban je pogoltnil slino in zakrilil z rokami, češ: »Ne! Kje neki! Sploh ne! Nič hudega!« a glas mu ni hotel iz grla, zavoljo tesnobe, zavoljo olajšanja, zavoljo utrujenosti, ki se je zgostila v krč, in tako mu ni preostalo drugega, kot da je še kar krilil ter strmel za čokatim, ko se je oddaljeval po ulici, tudi on ritenski, gledaje Lebana z očmi, v katerih je bila zraven posmeha tudi otožnost. Bila je posebne vrste otožnost, globoka, najbrž trajna.

— Lahko noč!

Fantje so stopali vsaksebi: čokati po desni strani ulice, plavolasec in kavboj pa po levi, kjer je bilo nekaj več sence. Tranzistor je še zmeraj igral twist. Nato so izginili. Lebanu se je svetlilo v glavi, kot bi se mu dan prikradel v sanje.

— Kdo ste vi? Kaj delate tu!? je potlej zaslišal.

— Nič... Kar tako...

— Kdo ste?

— Jaz...

— Da, vi!

Tedaj je končno spoznal glas in obraz na oknu.

— Jaz sem, gospod Prohaska..., je vzdihnil. — Profesor Leban. Mir, Leban!...